

Ne v našem imenu

Avtorska naveza Žige Divjaka in Katarine Morano na oder SNG Nova Gorica postavlja dokumentarno predstavo Anhovo

Piše: Dora Trček

Zgodba o Anhovem je zgodba o bolezni, smrti, bolečini, prevladi kapitala nad človeko-vo blaginjo in (nepopravljene) krivici, pa tudi zgodba o odločnosti, vztrajnosti, pogumu in uporu. Kraje ob nekdanji cementarni Saloni Anhovo, ki je danes Alpacem Cement, je v minulih desetletjih usodno zaznamovala dolgotrajna azbestno-cementna proizvodnja, ki je v lokalnih skupnostih povzročila epidemijo azbestnih bolezni. Te se zaradi dolge latentne dobe lahko pojavijo tudi po 20 ali celo 40 letih. Čeprav se azbest v proizvodnji ne uporablja že od leta 1996, prebivalke in prebivalci srednje Soške doline še vedno zbolevajo, še vedno umirajo. Za to je dovolj eno samo vlakno azbesta. Cementarna in sosežalnica Alpacem, ki se ji trenutno dopušča največji letni sežig odpadkov, pa še vedno ogroža krajevno prebivalstvo. Pri vsem tem krajani, društva in civilne pobude že vrsto let vztrajajo v pogumnem boju za resnico in pravico – in nam kažejo, kako se iz bolečine in trpljenja rojeva upor in solidarnost.

Zato ne preseneča, da ta kompleksna tematika – o kateri je bilo povedano že ogromno, pa vseeno so odločevalci storili premalo – odzvanja tudi v umetnosti. Denimo v filmu *Mož brez krivde*, celovečernem prvencu zamejskega Slovenca Ivana Gergoleta, ki govori o smrtonosnih učinkih azbesta in pogorišču, ki ga ti pustijo v intimnih sferah človeške biti. Ali pa v fotografskem projektu *Dolina* mednarodno priznane fotografije Mance Juvan, ki je bil na začetku letošnjega leta na ogled v ljubljanski Galeriji Vžigalica.

Prodorna in večkrat nagrajena ustvarjalna naveza gledališkega režiserja

»Zgodba Anhovega nas uči, da ne smemo biti tiho, kajti v tej zgodbi je bilo preveč ljudi predolgo tiho.«

Žige Divjaka ter dramaturginje, dramatičarke in režiserke Katarine Morano, ki vselej s pronicljivo natančnostjo, lucidnostjo, angažiranostjo in empatijo analizira družbo in posameznika v njej, je tokrat poskrbela, da je tematika dobila prostor tudi na odru. V sredo, 28. maja, je bil na velikem odru **SNG Nova Gorica** kot zadnja abonmajska uprizoritev v tej gledališki sezoni premierno uprizorjen avtorski projekt *Anhovo*, dokumentarna predstava, pri kateri sta se kot strokovni sodelavki snovalnemu procesu pridružili novinarka Mladine Monika Weiss ter avtorica in okoljska aktivistka Jasmina Jerant, ki se že leta poglobljeno ukvarjata s tematiko.

»Monika Weiss že vrsto let izjemno precizno, pogumno in odločno opozarja na preplet kapitala in politike, na pritisk industrije, ki poskuša utišati okoljske boje, ter pri vsem tem na neodrživost države, Jasmina Jerant pa je v knjigi *Primer: Anhovo: med azbestom, odpadki,*

razvojem in zdravstveno krizo na enem mestu zbrala celotno zgodovino tovarne in bojev za pravico,« pravi režiser predstave Žiga Divjak. Poleg njiju so bili za snovanje dokumentarne uprizoritve – kjer je praviloma vedno najpomembnejši in najdaljši sam raziskovalni proces – ključni tudi prebivalci krajev ob tovarni, ki so ustvarjalni ekipi razkrili svoje zgodbe, ter člani in članice društva EKO Anhovo in dolina Soče. »Zame je najbolj navdihujoče ravno to, kako so krajani vedno znova zmogli obrniti svojo 'nemoč' v primerjavi s tovarno v pogum, v delovanje, v vztrajanje,« pravi režiser. »Ne glede na vse so vztrajali pri svojem. Tudi, ko so jih vodilni prepričevali, da azbest ni tako škodljiv, ko so jih so-krajani obtoževali, da pretiravajo, da pljuvajo v lastno skledo ... Vztrajali so in vedno znova se je izkazalo, da imajo prav.«

V predstavi, ki je kot preplet osebnih zgodb krajanov in dokumentarnih dejstev nekakšno gledališko popotovanje skozi različne vidike odnosa med tovarno in krajani, je zaznati jasno zavest o sistemski naravi nasilja, ki jo Žiga Divjak z različnih vidikov obravnava v številnih gledaliških projektih. »Ob množici grozljivog, neposrednega, genocidnega nasilja, ki smo mu v zadnjem času priča tako rekoč ob vsaki novici, lahko hitro spregledamo počasno nasilje, ki je popolnoma zažrto v sistem, v katerem živimo,« pravi. »To je, drugače od bombnih eksplozij, manj opazno, manj prezentno, manj neposredno, to nasilje deluje v času in ga je težko opaziti v nekem specifičnem trenutku, njegove posledice postanejo vidne šele čez čas. Korak za korakom, malo po malo to nasilje jemlje možnosti za življenje vsem bitjem, ki so ga deležna.«

Pa naj bodo to albatrosi, ki jedo plastiko namesto rib – motivu ptic ter človeške ujetosti v kapitalistični stroj sveta in nezmožnosti sobivanja z drugimi vrstami se je režiser posvečal že v predstavah *Bodočnost* na odru Mestnega gledališča ljubljanskega ter *Jata* v Slovenskem mladinskem gledališču –, ali pa ljudje, izpostavljeni strupom. »To nasilje je neposredno povezano z okoljsko krizo, v kateri živimo, in z nenehnim imperativom gospodarske rasti ter proizvajanja dobička. Na to naraci-

jo smo tako navajeni, tako smo jo že ponotranjili, da nekatere oblike nasilja sprejmemo kot nujno dejstvo, kot nekaj, brez česar ne gre, kot ceno svojega obstoja. Vseeno sem prepričan, da človeštvo zmore tudi drugače. Ni nam treba tako slepo slediti razmišljanju,

Gledališka predstava:

Anhovo

Kje: **SNG Nova Gorica, Nova Gorica**
Kdaj: **28., 29., 30. in 31. maja ter 4., 5. in 30. junija 2025**

Kot pravi režiser predstave Anhovo Žiga Divjak, je bilo zanj pri snovanju uprizoritve najbolj navdihujoče, kako so krajani Anhovega vedno znova zmogli obrniti svojo 'nemoč' v primerjavi s cementarno v pogum, v delovanje, v vztrajanje. Vztrajali so in vedno znova se je izkazalo, da imajo prav.

/ Foto: Matej Povše, SNG Nova Gorica

da tako pač je, da se drugače ne da,« dodaja gledališki ustvarjalec, ki verjame, da trenutna ureditev koristi bogati peščici, vse več pa nas je ujetnikov neke čudne kombinacije prekarnosti in potrošništva.

Pri snovanju predstave, v kateri igrajo Iztok Drabik Jug, Ana Facchini, Lara Fortuna, Miha Nemec, Ivana Percan Kodarin, Urška Taufer, Marjuta Slamič

in Timon Šturbej, ga je vodilo vprašanje, kako vzpostaviti trenutek, ko gledalci in gledalke začutijo, da se jih konkretna zgodba na odru tako ali drugače tiče – čeprav ne neposredno, pa vsaj posredno. Gre za zavedanje, da smo kot člani družbe del odločevalskih sistemov, ki imajo lahko zelo uničujoče posledice za druge; da si ne želimo biti soudeleženci v napačnih odločitvah, ki jih država ali neka skupnost navsezadnje izvaja tudi v našem imenu. »Tako da je to poskus krika: 'Ne v našem imenu!'«

Zgodba Anhovega je namreč »zelo konkretna zgodba zelo konkretnega kraja z zelo konkretno tovarno s konkretnimi posamezniki, ki niso storili, kar bi morali, s konkretnimi službami, ki so zatajile, in s konkretnimi posamezniki, ki so se popolnoma predali boju za čistejšo okolje, za zdravje svojih potomcev,« pravi Žiga Divjak. In doda: »Ta konkretna zgodba pa v sebi nosi tudi

splošnejše opozorilo, kje kot družba smo, kaj postavljamo na prvo mesto. Kamnin v kamnolomih ob Alpacemu je pri sedanjih hitrosti izkopa še za približno 50 let. Kaj pa potem? Zgodba Anhovega nas uči, da ne smemo biti tiho, kajti v tej zgodbi je bilo preveč ljudi predolgo tiho.« ×

Snovalnemu procesu predstave Anhovo sta se kot strokovni sodelavki pridružili novinarka Mladine Monika Weiss ter avtorica in okoljska aktivistka Jasmina Jerant.